

CRNA GORA
JU DJEČJI DOM "MLADOST"
BIJELA

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O RADU
JU DJEČJI DOM "MLADOST" BIJELA
ZA 2020. GODINU

Bijela, 09.februar 2021. godine

CRNA GORA
JU DJEČJI DOM "MLADOST"
BIJELA

Broj: 130

Datum: 09.02.2021. godine

I Z V J E Š T A J

o radu JU Dječji dom "Mladost" Bijela za 2020. godinu

Bijela, 09.02.2021. godine

Sadržaj

UVODNE NAPOMENE	3
REALIZACIJA VASPITNO-OBRAZOVNOG RADA	4
Uspjeh štićenika u učenju i vladanju	4
Slobodne aktivnosti	5
Stručno usavršavanje	6
IZVJEŠTAJ O RADU PSIHOLOGA	7
Planiranje i programiranje	7
Psihološka dijagnostika i tretman	7
Praćenje i unapređenje vaspitno-obrazovnog rada	8
Ostali poslovi	8
IZVJEŠTAJ SOCIJALNOG RADNIKA	10
Statistički podaci	10
Stručni rad	10
Saradnja sa drugim službama i u stanovama	12
Stručno usavršavanje	13
IZVJEŠTAJ O ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI	14
IZVJEŠTAJ O RADU DNEVNOG CENTRA ZA DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU	16
IZVJEŠTAJ O RADU MALE GRUPNE ZAJEDNICE ZA DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU	18
Uslovi i organizacija rada	19
IZVJEŠTAJ O RADU PRIHVATILIŠTA ZA ZAŠTITU DJECE OD NASILJA U PORODICI ..	20
IZVJEŠTAJ O RADU NACIONALNE SOS DJEČJE LINIJE	21
IZVJEŠTAJ O RADU PRELAZNE STAMBENE ZAJEDNICE	23
ZAPOSLENOST I OPŠTI POSLOVI	24

UVODNE NAPOMENE

JU Dječji dom "Mladost" Bijela je Ustanova socijalnog tipa, koja se bavi zbrinjavanjem djece lišene roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama i jedina je ovog tipa na teritoriji Crne Gore.

Po svom položaju i djelatnosti koju obavlja, ova Ustanova zauzima veoma značajno mjesto u našem društvu, te je njeno funkcionisanje i mogućnost da odgovori mnogobrojnim i ozbiljnim zahtjevima, koji se pred nju postavljaju, od ogromne važnosti za cjelokupnu društvenu zajednicu.

Dječji dom u Bijeloj osnovan je 1946. godine kao jedan od više domova ovog tipa na teritoriji Crne Gore. Od 1960. godine Dječji dom postaje jedina ustanova ove vrste u Crnoj Gori.

Dom je smješten u objektu koji je sagrađen i useljen 1980. godine, nakon zemljotresa, u kome je stradao objekat Doma Vila "Jadranska straža" u Bijeloj. Sadašnji objekat Doma ima površinu 4.027 m², a njegovi smještajni kapaciteti iznose 90 mjesta.

Odlukom Vlade Republike Crne Gore br. 03-428 od 02.02.2006. godine, Dom je organizovan kao javna ustanova za smještaj djece i mladih bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama ("Službeni list CG" br. 11/2006).

Nakon donošenja i stupanja na snagu novog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list CG" br. 27/13) donijeta je Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o organizovanju javne ustanove za smještaj djece i mladih bez roditeljskog staranja I djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, br. 08-118/4 od 30.01.2014. godine ("Službeni list CG" br. 13/2014).

U cilju obezbjeđenja svih neophodnih uslova za preuzimanje Male grupne zajednice, koja je funkcionisala kao organizaciona jedinica JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa" Bijelo Polje, Vlada Crne Gore na sjednici održanoj dana 27.12.2018. godine donijela je Odluku o izmjeni i dopuni odluke o organizovanju javne ustanove za smještaj djece bez roditeljskog staranja I djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama br.07-6055, koja je stupila na snagu u januaru 2019. godine.

REALIZACIJA VASPITNO-OBRAZOVNOG RADA

Osnova vaspitno-obrazovnog rada sa štíćenicima obuhvata vaspitanje, obrazovanje, brigu, njegu, sveobuhvatnu zaštitu, a temelji se na sociološkim, psihološkim, socio-pedagoškim i medicinskim znanjima.

Vaspitno-obrazovni rad sa štíćenicima na rezidencijalnom smještaju u početku izvještajnog perioda realizovao se u osam (8) vaspitnih grupa. Tokom izvještajnog perioda broj štíćenika u vaspitnim grupama se povećavao ali je broj vaspitnih grupa ostao isti. U pet (5) vaspitnih grupa smješteni su štíćenici koji su odvojeni po polu i uzrastu, dok su tri (3) vaspitne grupe mješovite. Na kraju izvještajnog perioda broj štíćenika po vaspitnim grupama bio je sljedeći:

VASPITNA GRUPA	POL	BROJ ŠTIĆENIKA	UZRAST (od-do)GOD.
I	MJEŠOVITA	9	5-12
II	MJEŠOVITA	13	1-10
III	Ž	11	11-14
IV	Ž	9	15-18
V	MJEŠOVITA	12	9-18
VI	M	13	8-14
VII	M	8	13-17
VIII	M	6	16-18

Tokom izvještajnog perioda realizacija vaspitno-obrazovnog rada bila je prvenstveno otežana zbog pandemije virusa Covid-19, koja je prouzrokovala veliki broj bolovanja i izolacija, zatim povećanog broja štíćenika (10% više u odnosu na prošli izvještajni period), a trend povećanja broja štíćenika pratio je smanjen broj stručnih radnika i stručnih saradnika koji su u direktnom radu sa štíćenicima (sporazumni raskid ugovora, izolacija, bolovanja).

Uspjeh štíćenika u učenju i vladanju

Na kraju izvještajnog perioda nastavu je redovno i putem online nastave pohađalo 59 štíćenika, predškolsku obrazovnu ustanovu je pohađalo šestoro štíćenika, dvoje je van obrazovnog programa, tj. za jednog štíćenika zbog stepena ometenosti ne postoji obrazovni program u koji bi mogao biti uključen, pa je koristio usluge Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju, koji funkcioniše u okviru naše ustanove, a drugi štíćenik ima jednu godinu života. Vanredno je nastavu pratilo 5 štíćenika u JU Resursni centar za sluh i govor "Dr. Peruta Ivanović" u Kotoru, dok su razredne ispите polagali u Centru za obrazovanje odraslih u Podgorici.

U decembru mjesecu je smješteno 9 štíćenika koji su po dolasku u ustanovu bili u izolaciji, pa će tek u drugom polugodištu školske 2020/2021 godine biti upisani u obrazovni sistem. Štíćenici iz pete vaspitne grupe, zbog stepena ometenosti u razvoju, su tokom izvještajnog perioda nastavu pohađali u specijalnom odjeljenju OŠ "Ilija Kišić" u Zelenici.

Uspjeh štićenika na kraju školske 2019/2020. godine je bio zadovoljavajući. Jedna štićenica je zbog neopravdanih časova upućena na polaganje razrednog ispita, troje štićenika su zbog nedovoljnog uspjeha ostali na polaganje u junskom i avgustovskom popravnom roku. Svo četvoro štićenika je sa uspjehom završilo razred. Štićenici su završili razred sa prosječnom ocjenom dobar (3).

Značajnu podršku u što kvalitetnijem savladavanju gradiva imali smo od NVO "Juventas", koji je angažovao profesore i učitelje kako bi individualnim pristupom štićenicima pomogli da nastavno gradivo što lakše savladaju. Kao i predhodnih godina podršku u učenju štićenicima koji prate nastavu po IROP-u pružili su saradnici iz NVO "Riznica mladosti".

Važno je napomenuti da je od sredine mjeseca marta nastava uglavnom praćena preko online platformi. Shodno tome, svim štićenicima smo obezbijedili dovoljan broj tablet uređaja, mobilnih telefona i laptopova. Povećana je i pokrivenost internetom u vaspitnim grupama.

Tokom izvještajnog perioda obezbijeđeni su udžbenici i školski pribor za sve štićenike.

Štićenici koji su smješteni u Domu a uključeni su u obrazovni process nastavu pohađaju u sljedećim obrazovnim ustanovama: JPU "Naša radost" Herceg Novi, JU OŠ "Orjenski Bataljon" u Bijeloj, JU OŠ "Milan Vuković" u Herceg Novom, JU OŠ "Ilija Kišić" u Zelenici, JU SMS "Ivan Goran Kovačić" u Herceg Novom, JU SMS "Mladost" u Tivtu, JU Resursni centar za sluh i govor "Dr. Peruta Ivanović" u Kotoru, JU SŠ "Sergej Stanić" u Podgorici, JU SŠ "Vukadin Vukadinović" u Beranama.

Tokom izvještajnog perioda dvoje štićenika je učestvovalo na proslavi matorske večeri, a njih petoro na proslavi polumatorske večeri. Ove aktivnosti su realizovane sa nadležnim Centrima za socijalni rad. Štićenici završnih razreda nisu išli na ekskurzije zbog epidemioloških mjera uzrokovane virusom Covid-19.

Zbog pandemije korona virusa tokom ljetnje turističke sezone nismo uspjeli da realizujemo radno osposobljavanje štićenika.

Slobodne aktivnosti

Kvalitetno organizovano slobodno vrijeme je veoma bitno za socijalizaciju štićenika, odnosno što bolju integraciju u društvenu zajednicu. Kreiranje slobodnog vremena vrše vaspitači zajedno sa rukovodiocem službe za zadovoljenje vaspitno-obrazovnih potreba štićenika, rukovodiocem službe za negu štićenika i obezbjeđivanje dostupnosti zdravstvenih usluga, uz obaveznu participaciju štićenika.

U okviru naše ustanove štićenicima su na raspolaganju renovirana internet sala, renovirana fiskulturna sala sa brojnim pratećim sadržajima za sve uzraste, sportsko igralište, dječije igralište sa dvorcem, plaža sa mobilijarom, biblioteka sa preko 1000 naslova, "Plavi salon" u kome su štićenici slušali razna predavanja, učestvovali na online radionicama, realizovali "mali bioskop". Tokom jula i avgusta, a posebno u periodu dok je ustanova bila u izolaciji, trudili smo se da svakodnevno štićenicima organizujemo kvalitetno slobodno vrijeme, pa smo realizovali igre bez granica, na više lokacija uz pomoć društvenih igara provodili popodneve sate, učili da spremamo hranu u nultoj, trećoj i četvrtoj vaspitnoj grupi, pravili piknike na travnatim površinama.

Slobodne aktivnosti koje se realizuju u lokalnoj zajednici i šire su tokom prva tri mjeseca izvještajnog perioda realizovane ustaljenom dinamikom, nakon čega je sve podređeno preporukama Instituta za javno zdravlje Crne Gore (IJZ), a sve u cilju zaštite štíćenika od virusa Covid-19. Tokom mjeseca januara i juna štíćenici su tradicionalno boravili na Ivanovim koritima. U mjesecu januaru štíćenici su bili u posjetu Dječijem domu u Sarajevu. Tokom februara održano je nekoliko radionica: "Ljubav i nasilje" edukativna predstava za učenike srednjih škola, "Upoznavanje sa muzičkim instrumentima", prof Nina Perović. Online radionice na temu "Život i problemi u vrijeme korona virusa" u organizaciji NVO "Juventas", Informatička radionica i radionice pravljenja novogodišnjih ukrasa, takođe u organizaciji NVO "Juventas" organizovane su tokom novembra i decembra mjeseca. Zbog loše epidemiološke situacije uzrokovane virusom Covid-19 sve tradicionalne manifestacije su odložene (osim "Torte za osmjeH" koja je održana početkom mjeseca marta), kao i svi edukativno-rekreativni izleti i odlasci štíćenika na treninge.

Stručno usavršavanje

U izvještajnom periodu obezbjeđeno je više okruglih stolova, obuka tj. stručnog usavršavanju stručnih radnika i stručnih saradnika i to:

- Dječja prava-za bolji pristup pravdi, u organizaciji NVO „Juventas“;
- Jačanje vještina rane identifikacije i upućivanja potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na multiagencisku saradnju;
- Dani defektologa;
- Trening hraniteljstvo uz intezivnu podršku i urgentno hraniteljstvo, u organizaciji Zavoda za socijalnu i dječiju zaštitu, UNICEF-a i „Junction“ Bugarska;
- Mladi, škola i psihoaktivne supstance;
- Standardi i operativne procedure, u organizaciji Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i UNICEF-a;
- Standardne i operativne procedure za međusektorsku saradnju u radu sa djecom žrtvama nasilja i eksploatacije, u organizaciji OSCE;
- Profesionalno sagorijevanje u vrijeme pandemije korona virusa, u organizaciji NVO „Juventas“;
- Supervizijska podrška, u organizaciji Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu.

IZVJEŠTAJ O RADU PSIHOLOGA

Cilj rada psihologa u Dječjem domu “ Mladost ” u Bijeloj je da stručnim radom doprinese ostvarivanju ciljeva vaspitno-obrazovnog rada, njegovom unapređenju i inoviranju, te očuvanju mentalnog zdravlja i podsticanju razvoja štićenika. Aktivno učestvovanje na unapređenju i inoviranju razvoja rada na servisima koji su otvorini, pružanjem stručne podrške i aktivnim radom na istim.

Planiranje i programiranje

Programa rada, planiranje i programiranje za potrebe radnog mjesta (godišnji plan rada psihologa). Zatim konsultativni i instruktivni rad i pomoć vaspitačima u planiranju i realizaciji plana i programa rada sa vaspitnom grupom. Aktivnim učešćem u Stručnom timu za djecu na rezidecijalnom smještaju i u servisim podrške. Rad na servisu SOS kao i na prezentaciji usluge. Pružanje stručne podrške na servisiu Privhvatilište i učestvovanje na unapređenju i inoviranju razvoja rada, pružanjem stručne podrške i aktivnim radom primjenom savjetodavno – terapeutske usluge. Rad na servisu Mala grupna zajednica i učestvovanje na unapređenju i inoviranju razvoja rada, pružanjem stručne podrške. Rad na servisiu Prelazna stambena zajednica i pružanjem stručne podrške.

Psihološka dijagnostika i tretman

Prikupljanje i analiza relevantnih podataka o psihološkom, zdravstvenom i socijalno-porodičnom statusu za svu djecu u domu i drugim servisima, kontinuirano od prijema u ustanovu , tokom boravka, tretmana i otpusta .

Tekuća psihološka dijagnostika razvojnih manifestacija psihološkom opservacijom, individualnim kontaktom i primjenom psiholoških dijagnostičkih instrumenta i primjena savjetodavno – terapijskog rada je rađeno sa 91 - oro djece.

Kompletno, individualno psihološko ispitivanje primjenom psihološke test instrumentacije, sa obradom i analizom podataka, kao i analizom relevantnih socio-medicinskih i drugih raspoloživih podataka o djetetu, sa intepretacijom i formiranjem psihološkog nalaza i mišljenja urađeno je ukupno za 56 djece. Nalazi i mišljenje su pisani u postupku promjene oblika socijalne zaštite, u postupku kategorizacije i rekategorizacije, za potrebe vaspitača, za druge ustanove i organizacije (CSR, MRSS, škole, za potrebe konferencije slučaja), kao i u postupku otpusta i prijema štićenika.

Kontinuirani individualni tretman preduzet je za 59 -oro djece, dok su povremeno i u zavisnosti od aktuelnih potreba sa 32-oro djece vođeni individualni razgovori i preduzeti savjetodavni ili suport tretmani.

Psihološki savjetodavni rad sa potencijalnim usvojiteljima (1) ili roditeljima i rodbinom djeteta sproveden je u 10 slučajaja.

Instruktivni i savjetodavni rad sa vaspitačima rađen je kontinuirano i u skladu sa trenutnim potrebama.

Nastavljen je rad spoljnog saradnika, neuropsihijatra sa djecom. Tokom pružanja stručne pomoći psihijatra našim štíćenicima u radu je uključen i psiholog (razmjena informacija između vaspitača, djece, psihijatra i medicinskog osoblja). Pored organizovanja spoljnog saradnika kod nas u ustanovi i dalje je nastavljena saradnja sa psihijatrom iz KBC Podgorica koji je u saradnji sa našim spoljnim saradnikom psihijatrom i psihologom, pružao pomoć zajedno sa svojim timom iz Razvojnog savjetovališta koje se nalazi u Podgorici.

Obavljani su takođe razgovori u cilju prikupljanja informacija, pružanje savjetodavnog tretmana i sastavljanje nalaza i mišljenja u cilju sačinjavanja procijene i ustanovljavanja razloga za incidentno ponašanje prema internim procedurama Dječjeg doma " Mladost " u slučaju kada štíćenik samovoljno napusti instituciju i u slučaju kada se štíćenik ne vrati u dogovreno vrijeme sa (dnevnog ili večernjeg izlaza), pri čemu je napisano 17 nalaza i mišljenja.

Praćenje i unapređenje vaspitno-obrazovnog rada

Instruktivni radom pružena je stručna pomoć vaspitačima u sačinjavanju planova za vaspitno - obrazovni rada za svako djete ponaosob u zavisnosti od potreba vaspitača. Pomoć u adaptaciji novoprimitljenih štíćenika, formiranju izvještaja o štíćenicima, kao i savjetodavni rad sa ciljem osposobljavanja za rano prepoznavanje razvojnih teškoća kod štíćenika, rešavanju inerpersonalnih konflikta, problema koji se tiču funkcionisanja vaspitne grupe, školskih postignuća štíćenika. Takođe je pružana pomoć štíćenicima za pripremu za izlazak iz institucije .

Aktivno je učestvovalo u pripremi i izradi individualnih planova za svako djete zajedno sa predstavnicima matičnog Centra za socijalni rad, roditeljima i djecom ukoliko su stvoreni uslovi za učestvovanje.

Ostali poslovi

Učestvovanje u radu stručnih organa Doma : Stručnog tima za djecu i Vijeće vaspitača.

Posjete školama koje pohađaju naši štíćenici, saradnja sa stručnim saradnicima ustanove kao i stručnim saradnicima CSR, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Komisijom za usmjeravanje, Sudovima, Centrima bezbjednosti, JU Centrom " Ljubović ", JU " Komanski most ", učestvovanje u izradi individualnih planova zaštite za svako djete, nevladinim organizacijama itd. Saradnja sa drugim institucijama iz okruženja i regiona.

Pohađana je obuka (prvi dio, koja i dalje traje), po akreditovanom programu tj. prema Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu tretirana kao okrugli sto " Standardne operative procedure za međusektorsku saradnju u radu sa djecom žrtvama nasilja i eksploatacije ", takođe je učestvovalo u prvoj organizovanom supervizijskom sastanku u prostorijama Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, koja nije nastavljena zbog pojave virusa covid. Učestvovala u jednodnevnoj obuci za korišćenje SWIS – BI. Takođe je sprovedena online sastanci od strane NVO Juventas na temu sagorijevanja zaposlenih koje se i dalje kontinuirano pružaju.

Stručno usavršavanje se sastojalo od čitanju stručne literature i periodike za potrebe radnog mjesta, pohađanje, kognitivno bihejvioralna psihoterapije..

U okviru radnog vremena sa štíćenicima školskog uzrasta održana radionica na temu: „Nenasilna komunikacija“, „Ja i Ti poruke“, „Heart radionica“, „Prepoznavanje emocija“, „Rešavanje problema kroz dramsku radionicu“, „Trening socijalnih vještina“.

IZVJEŠTAJ SOCIJALNOG RADNIKA

Statistički podaci

Na dan 31.12.2020. godine u Domu je na rezidencijalnom smještaju bilo smješteno 86 korisnika, 47 je ženskog a 39 muškog pola. Dva korisnika su mlađa od tri godine, a pet štićenika je punoljetno.

U kalendarskoj godini je primljeno 25, a otpušteno 14 štićenika. Tri štićenika su iz domskog Prihvatišta za zaštitu djece od nasilja u porodici prešla na rezidencijalni, domski smještaj. Od 14 otpuštenih štićenika 1 dijete je usvojeno, 1 je pošlo u hraniteljsku porodicu, 4-oro se vratilo u biološku porodicu, 1 u drugu ustanovu socijalne zaštite, 1 uz saglasnost Centra za socijalni rad napustilo Dom prije punoljetstva i 6-oro je po punoljetstvu započelo život van institucije uz podršku organa starateljstva.

Od strane Centra za socijalni rad 2 zahtjeva za prijem su otkazana, 2 su na „čekanju“, a 1 odobreni prijem nije realizovan.

Stručni rad

Socijalni radnik redovno obavlja poslove oko prijema i otpusta štićenika. Sa ostalim članovima Stručnog tima razmatra zahtjev za prijem i obavještava uputni Centar o mogućnostima prijema štićenika, dogovara datum prijema, vodi matičnu evidenciju, otvara dosije i ulaže potrebnu dokumentaciju. Ovi poslovi se vode kako u elektronskoj (IISSS) tako i štampanoj verziji.

Ukoliko je prijem urađen po urgentnoj proceduri socijalni radnik traži da se dostavi nedostajuća dokumentacija. Jedan broj štićenika nema regulisan status u Crnoj Gori te je otežano dobijanje potrebnih dokumenata.

U skladu sa Zakonom i pravilnicima predviđenim učesnicima socijalni radnik radi "početne" planove rada sa korisnikom (rade se na kraći period), a zatim radi na realizaciji planova kroz praćenje štićenika, individualni i grupno savjetodavni rad, usvajanju znanja i vještina za samostalan život, iniciranje i praćenje kontakata štićenika sa članovima porodice, srodnicima i drugim bitnim licima.

Specifičnost ove kalendarske godine, kao i prošle, kada su prijemi u pitanju, je da se institut "Prijem u slučaju neodložne intervencije" koristio mnogo više nego ranijih godina, ali i da je primano više djece iz iste porodice (3-9 djece).

Socijalni radnik redovno na kraju mjeseca priprema spiskove sa rješenjima o smještaju, odnosno prestanku smještaja za fakturu, radi spiskove za džeparce štićenika i dostavlja službi računovodstva

na dalje postupanje. Odlukom Ministarstva rada i socijalnog staranja od maja mjeseca obračun džeparca radi se na inoviran način (prethodno se obračunavao prema školskom uzrastu, a sada prema kalendarskom uzrastu). Iznosi za džeparce se mjesečno usklađuju prema uzrastu djece i šestomjesečno sa drugim materijalnim davanjima iz domena socijalne zaštite. Fakture i džeparci se računaju shodno broju dana u mjesecu za koji je štíćenik koristio uslugu smještaja.

Socijalni radnik je konstantno davao uputstva i pružao podršku vaspitačima u vođenju dokumentacije u štampanom i elektronskom obrascu, kontinuirano (najmanje dva puta godišnje) radi planove rada za djecu u Domu i prati potrebu revizije istih.

Od druge polovine marta mjeseca do kraja kalendarske godine, zbog pandemije virusa Covid-19, radilo se uz poštovanje preporučenih epidemioloških mjera Instituta za javno zdravlje Crne Gore (IJZ), što je u mnogome otežalo rad svih zaposlenih u Domu, pa tako i socijalnog radnika. Takođe je značajno bila otežana izrada I revizija individualnih planova za djecu, koja borave u Domu. Posebna pažnja se posvećivala planovima otpusta.

Zbog dugotrajne zabrane dolaska u Dom i velikog broja dana zabrane izlaska iz Doma djeca su imala povećanu potrebu za komunikacijom putem telefona sa srodnicima i drugim bitnim licima. Razumijevanje djece za poštovanje mjera bilo je na zavidnom nivou.

Pažnju treba posvetiti činjenici da je veliki broj dopisa Centrima za socijalni rad bio upućen sa zahtjevom štíćenika za podizanje novca sa svog računa gdje se deponuju sredstva od dječjih dodataka. Svaki zahtjev je bio praćen odobrenjem vaspitača. Za potrebe štíćenika koje prevazilaze redovne troškove za vrijeme boravka u Domu od nadležnih Centara za socijalni rad su tražena i dobijena sredstva za te namjene.

Prikupljena je potrebna dokumentacija i dostavljena Komisiji za usmjeravanje u obrazovne programe da bi se za djecu koja imaju poteškoće i smetnje u usvajanju školskog gradiva donijelo rješenje o usmjeravanju i time pomoglo lakše usvajanje školskog gradiva i integracija u vršnjačku grupu.

Redovno, a posebno pred sam čin otpusta, socijalni radnik je pružao podršku za osamostaljivanje štíćenika koji su nakon boravka u Domu samostalno započeli život. Za štíćenika koji je u toku prethodne godine bio u procesu usvojenja, u dogovoru sa nadležnim Centrom za socijalni rad, dogovorena je dinamika kontakata, pratio se kontakt sa potencijalnim usvojiteljem i napisan izvještaj.

U biološke porodice vraćeno je četvoro djece.

Odrađene su potrebne saglasnosti, dogovoren prevoz domskim vozilom i u pratnji socijalnog radnika djeca iz sjevernih Opština Crne Gore su išla u višednevnu posjetu porodicama. Ovo je veoma važno, pogotovo ako se zna da njihove porodice nisu u mogućnosti da u toku jednog dana dođu da ih posjete i vrate se kućama, a novčana situacija im ne omogućava da plate prenoćište u Herceg Novom.

O štíćenicima koji su napuštali Dom i započinjali samostalan život vodila se posebna briga. Pored planova otpusta, psihosocijalne podrške, podrške u izboru mjesta nastanjenja, izbora zaposlenja, pripreme dokumentacije za prijavu boravišta i zaposlenja, podrške kod razgovora sa poslodavcem i materijalne podrške (novčane, u hrani, sredstvima za higijenu i inventaru za opremanje stana)

posebno se vodilo računa da štíćenik kod napuštanja Doma zna da smo mu podrška i kad napusti Dom.

Dva starija štíćenika su nakon višegodišnje pripreme vraćena u biološku porodicu uz ogromno zalaganje i trud stručnih radnika Doma i nadležnog Centra za socijalni rad.

Preduzimaju se mjere i aktivnosti za realizaciju individualnog rada sa djecom, posebno kategorijom djece koja imaju probleme u ponašanju. Djeci se posebno pruža podrška u situacijama kao što su: smrt bliske osobe, vršnjačko nasilje, prijetnje, realan ili iracionalan strah, loša komunikacija, bjeg iz Doma, asocijalna ponašanja, promjena ili isključenje iz škole, traume i sl. U cilju preuzimanja lične odgovornosti štíćenika za svoje postupke, sa štíćenicima za koje procjenimo da su u mogućnosti da razumiju plan, pravimo lične planove za prevazilaženje određenih problema i zajedno pratimo njihovu realizaciju.

Na inicijativu socijalnog radnika u Domu je ponovo postavljeno sanduče za primjedbe, žalbe ili pohvale štíćenika na postupanje zaposlenih ili djece.

Više štíćenika je bilo u prekršajnim postupcima pred sudom ili tužilaštvom. Tokom izvještajnog perioda donesena su rješenja za pet štíćenika o izricanju vaspitnih naloga. Vaspitni nalozi nisu realizovani zbog epidemioloških mjera.

I ove školske godine naša djeca koja pohađaju škole ostvarila su pravo na pretplatne karte, uz refundaciju dijela troškova. Opština Herceg Novi od oktobra mjeseca refundira troškove pretplatnih karata za sve štíćenike Doma koji koriste gradski i međugradski prevoz za pohađanje škole.

Saradnja sa drugim službama i u stanovima

Službena korespondencija socijalnog radnika između Doma i Centara za socijalni rad a po potrebi i sa drugim institucijama se redovno obavlja.

U cilju kvalitetnijeg rada i najboljeg interesa štíćenika, socijalni radnik najdirektnije saraduje sa vaspitačima i psihologom, a nakon toga i sa drugim službama u Domu, vladinim i nevladinim organizacijama i ustanovama na lokalnom i republičkom nivou, sa Centrima za socijalni rad. Školama, đačkim domovima i drugim fizičkim i pravnim licima.

Postoji intenzivna saradnja sa stručnom službom Vrhovnog državnog tužilaštva, kao i sa osnovnim i srednjim školama, i đačkim domovima u kojima, zbog obrazovanja van Opštine Herceg Novi, borave štíćenici Doma, sve u cilju savjetodavne podrške djeci, razmjene informacija i participacije svih aktera uključenih u podršku štíćenicima Doma. Obzirom da je ovo prevashodno aktivnost koju realizuju vaspitači, uključenost socijalnog radnika je pomažuća kako djeci tako i vaspitačima.

Stručno usavršavanje

Socijalna radnica redovno prati stručnu literaturu i zakonsku regulativu iz oblasti socijalne i dječje zaštite i sličnih oblasti. Od strane Ustanove upućena je na jednodnevnu online obuku za analitičko izvještavanje kroz "SWIS BI". Nastavljen je rad u supervizijskim grupama u organizaciji Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu Crne Gore.

Učestvovala je u fokus grupi za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori.

Pohađala je trodnevni online seminar "Prevenција i suzbijanje radikalizacije nasilnog ekstremizma kod učenika".

Od septembra je članica Opštinske komisije za usmjeravanje djece u obrazovne programe.

IZVJEŠTAJ O ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI

Zdravstvena zaštita u našoj ustanovi ima za cilj brigu o zdravlju djeteta, prevenciju zdravlja kroz preventivne preglede i imunizaciju, pravilnu i zdravu ishranu djeteta, usvajanje higijenskih navika i vještina, brigu za odgovarajuće liječenje i njegu u toku liječenja odnosno bolesti. Uprkos činjenici da je u ovom izvještajnom periodu bio manjak saradnika na poslovima njege zbog samoizolacije i bolovanja, sve aktivnosti vezane za sprovođenje zdravstvene zaštite i njege su u potpunosti odrađivane na najbolji mogući način.

Pojava virusne bolesti Covid-19 je i u našoj ustanovi prekinula redovne aktivnosti sprovođenja zdravstvene zaštite, odložila imunizaciju shodno kalendaru vakcinacija kao i sve kontrolne specijalističke preglede i sl. Od proglašenja pandemije i donošenja opštih mjera za prevenciju Covid-19 infekcije Institut za javno zdravlje Crne Gore (IJZ) je dao smjernice i preporuke za spremnost, prevenciju i suzbijanje infekcije za sve ustanove socijalnog staranja i kolektivni smještaj. Tako je i naša ustanova prilagodila rad i život djece novonastaloj situaciji. Shodno tome, preduzete su sve mjere predostrožnosti i prevencije koje su preporučene od strane Instituta za javno zdravlje:

- Upoznavanje djece kroz razgovor o zaštiti od infekcije (radionice);
- Distribucija tematskih flajera;
- Upoznavanje sa značajem higijene i dezinfekcije, prvenstveno ruku i prostora u kome borave;
- Spoznaja razlike fizičke i socijalne distance;
- Postupanje kod kijanja, kašljanja, izbjegavanje dodirivanja nosa, usta, očiju, pravilno odlaganje papirnih maramica nakon upotrebe i itd.

Donesen je interni plan rada vaspitnog i medicinskog kadra (12h), uvedeno je obavezno mjerenje temperature, kao jednog od simptoma infekcije Covid-19, za zaposlene i za djecu (više puta u toku dana), vršena je pojačana higijena prostora i svih češće dodirivanih površina, dezinfekcija kvaka, prekidača, rukohvata, radnih površina, postavljeni su dispenzeri i dezobarijere ispred glavnog ulaza kao i na ulazu u svaku porodičnu grupu.

Dogovoren je i donesen plan u slučaju pojave infekcije u ustanovi:

- Uveden je temperaturni skrining, tj. Liste za evidenciju tjelesne temperature djece i zaposlenih;
- Definisane su procedure i mjere za postupanje sa štíćenicima koji razviju simptome respiratornih infekcija;
- Uspostavljena je soba za izolaciju za štíćenike sa sumnjom na Covid-19 infekciju;
- Uvedeno je obavezno nošenje lične zaštitne opreme;
- Sprovedena je kontinuirana komunikacija sa zdravstvenim i epidemiološkim (HES) službama JZU Doma zdravlja Herceg Novi.

Širenje infekcije, transmisija u lokalnoj sredini, porast broja inficiranih u zemlji, uticao je da se i kod naše djece, tokom jula mjeseca, registruju slučajevi Covid-19 infekcije, bez obzira na sve preventivne mjere kojih smo se strogo pridržavali. Oboljela su četiri (4) korisnika i jedno (1) zaposleno lice, od kojih je samo jedan (1) korisnik imao simptome virusne infekcije (povišena

tjelesna temperatura), ostali korisnici, iako oboljeli, su bili asimptomatski i bez razvijene kliničke slike. Tada je na prijedlog Instituta za javno zdravlje (IJZ), odnosno tima u sastavu epidemiolog IJZ, republički sanitarni inspektor i pedijatar JZU Dom zdravlja Herceg Novi, u našoj ustanovi uvedena institucionalna izolacija uz ograničeno kretanje štíćenika isključivo u krugu Doma. Dobra saradnja sa JZU Dom zdravlja Herceg Novi omogućava nam adekvatno pružanje zdravstvene zaštite. Podršku u sprovođenju svih potrebnih mjera izolacije, praćenja i liječenja oboljelih štíćenika imali smo i od tima ljekara JZU Doma zdravlja Herceg Novi (izabrani doktor za djecu i izabrani doktor za odrasle), epidemiologa IJZ i epidemiologa higijensko-epidemiološke službe JZU Dom zdravlja Herceg Novi. Posjete ljekara pedijatra su organizovane dva (2) puta nedjeljno sa praćenjem zdravstvenog stanja svih štíćenika (po potrebi su pregledi organizovani i više puta).

Težak period izolacije smo djeci olakšali ili makar pokušali olakšati kroz organizaciju radionica zdravstveno-edukativnog karaktera. Osnovni cilj edukacija je bilo podizanje opšteg nivoa znanja o zaštiti i opasnosti od virusne infekcije, zatim motivisanje kako djece tako i zaposlenih da brinu o zdravlju, razvijanje odgovornosti za sopstveno zdravlje i zdravlje osoba sa kojima živimo tj. najbliže okoline.

Edukacija je obuhvatala sljedeće teme:

- Uloga opštih mjera predostrožnosti i prevencije, suzbijanje infekcije i put prenošenja virusa;
- Sprovođenje i higijena ruku, dostupnost sredstava za dezinfekciju ruku;
- Značaj, upotreba i pravilno nošenje lične zaštitne opreme (pravilna upotreba maske za lice i zaštitnog odijela);
- Značaj održavanja fizičke distance, minimum okupljanja i nemiješanja porodičnih grupa uz redovno održavanje svih aktivnosti vezanih za vaspitno obrazovni rad.

U sklopu zdravstvenog vaspitanja higijena je veoma važna. Stoga smo svakodnevno, ponekad i više puta dnevno (jer djeca ponavljanjem radnji stiču navike) isticali važnost higijenskih mjera za sprečavanje i razvijanje pojedinih bolesti. Prvenstveno se to odnosilo na ličnu higijenu. Održavanje lične higijene je najbolja prevencija bilo koje zarazne bolesti, zbog toga je stavljen akcent na pravilno i temeljno pranje ruku, obaveznu dezinfekciju sredstvima na bazi alkohola. Redovno je održavana higijena prostora u kom djeca borave i žive.

Praćenje zdravstvenog stanja i njega štíćenika obezbjeđuje se 24 sata u kontinuitetu. Organizovan je smjenski rad saradnika na poslovima njege i zdravstvene zaštite, koji uz stručnog radnika imaju uvid u kompletno stanje djeteta. Pojačan i kontinuiran nadzor je posebno naglašen kod djece sa autizmom, djece sa ometenošću koja ispoljavaju agresiju, djece sa poremećajem u ponašanju. Sve to je u ovom periodu izolacije iziskivalo dodatni napor svih zaposlenih koji je uloženi nesebično, čime je spriječeno dalje širenje virusa među djecom i zaposlenima. Nastavljeno je obavljanje kontrolnih specijalističkih pregleda koji su bili odloženi iz već pomenutih razloga. Imamo djecu koja su pod obaveznom pratnjom od strane neurologa, oftalmologa, psihijatra, kardiologa i fizijatra. Fizikalna terapija je obavljana prema datim okolnostima u Institutu "Dr Simo Milošević". Nastavljena je i obavezna imunizacija prema kalendaru vakcinacije. Sprovedena je i vakcinacija protiv sezonskog gripa kod 90% djece, te je prema datoj infekciji postignut visok nivo kolektivnog imuniteta.

IZVJEŠTAJ O RADU DNEVNOG CENTRA ZA DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju, jedan je od servisa Dječjeg doma "Mladost" u Bijeloj. Aktivan je od septembra 2016. godine. Pruža uslugu podrške za život u zajednici, djeci sa smetnjama u razvoju.

Cilj usluge jeste razvijanje vještina i znanja, funkcionalnih i komunikacionih sposobnosti djece sa smetnjama u razvoju.. Ovaj servis, združen sa drugim oblicima podrške, drastično mijenja i poboljšava cjelokupno porodično funkcionisanje, kao i odnos društva prema osobama sa ometenošću..

Prostor Dnevnog centra zahvata površinu od 270m² i podijeljen je na deset zasebnih prostorija. Opremljen je po propisanim standardima i prilagođen boravku djece sa smetnjama, koja u prijatnom i sigurnom okruženju mogu usvajati znanja i vještine neophodne za život u zajednici.

Dnevni centar ima dva dnevna boravka, prostoriju za radno-okupacione i kreativne aktivnosti, senzornu sobu, salu za kineziterapiju, dva kupatila, sobu za odmor, kuhinju i trpezariju. Krajem ove godine opremljena je "muzička soba" u kojoj će djeca u narednom periodu imati specifičan prostor za muzikoterapiju koja predstavlja veoma važan terapeutsko-relaksacioni način rada sa djecom sa smetnjama u razvoju. Prostor je u potpunosti pokriven video nadzorom. Na ulazu u Dnevni centar, pored stepenica, nalazi se i rampa prilagođena pristupu korisnika invalidskih kolica.

U neposrednom radu sa djecom radili su stručni radnici (defektolog, socijalni radnik i psiholog), stručni saradnik (fizioterapeut) i saradnici (medicinske sestre). Kao dodatni kadar angažovan je volonter (psiholog). Aktivnosti su se odvijale po dnevnom Planu rada, rasporedu čija je osnova stabilna. Jasan raspored aktivnosti, neophodan je u radu sa djecom sa ometenošću, a pogotovo u radu sa djecom sa sniženim intelektualnim sposobnostima i sa smetnjama iz spektra autizma.

Teška epidemiološka situacija izazvana virusom Covid-19, koja je u svim sferama društva obilježila 2020. godinu dovela je do toga da je Dnevni centar u protekloj godini imao pauzu u radu od marta do oktobra.

Na početku prošle godine uslugu Dnevnog centra koristilo je jedanaest (11) korisnika, od toga njih troje uslugu cjelodnevnog i osam (8) uslugu poludnevnog boravka. Od oktobra nadalje u Dnevnom centru se svakodnevno brinemo o osam (8) korisnika, od toga njih dvoje (2) ima cjelodnevni, a ostalih šestoro (6) poludnevni boravak jer prijepodnevene sate provode u školi. Inače, svi se školuju po posebnom i prilagođenom Planu i programu, u kombinovanom odjeljenju JU OŠ "Ilija Kišić" u Zelenici, sa kojom ostvarujemo stalnu komunikaciju i kontinuiranu saradnju.

Režim dolaska djece i njihovog prevoza mijenjao se u skladu sa organizacijom nastave u školi čemu se Dnevni centar organizacijom prilagođavao individualnim potrebama djece i njihovih porodica. Ovaj period pauze predstavljao je nepovoljan faktor za svu djecu, posebno za naše korisnike, jer je doveo do stagnacije u radu, usvojenoj strukturi i navikama, te je nastavak rada bio fokusiran da se sve regresivne tendencije kod djece dovedu do pređašnjeg nivoa i uspostavi ista optimalna funkcionalna struktura, što je, i pored teških epidemioloških uslova koji su uzrokovali

objektivne teškoće našem kadru, uspješno prebrođeno. Rad sa roditeljima je bio suspendovan na neko vrijeme u direktnom kontaktu u Centru, ali je nastavljen intenzivno telefonskim putem. U periodu septembar-decembar psiholog Dnevnog centra prošao je specijalizovanu obuku za rad sa roditeljima djece sa smetnjama u ravoju što predstavlja dobar osnov za unapređenje budućeg rada sa njima kao sa partnerima.

Dnevni centar i nadalje obezbjeđuje prevoz djece od kuće do naših prostorija prema potrebama korisnika; za korisnike cjelodnevnog boravka, kao i prevoz od škole do Dnevnog centra za djecu na poludnevnom boravku. Nakon završetka boravka u Centru, organizovan je zajednički povratak djece kući. Cjelodnevni boravak podrazumijeva tri obroka, doručak, užinu i ručak. Značaj ovih obroka, nadilazi njihovu osnovnu funkciju. Trpezarija je mjesto na kome se, možda više i od jednog drugog mjesta u Centru, udruženo razvijaju navike zdrave i raznovrsne ishrane, higijena, socijalne vještine, fina motorika, pravilna postura i opšta kultura.

Radne aktivnosti sa korisnicima odvijaju se od samog početka dana. Razvoj socijalnih vještina, počinje još u prevozu. Poštovanje pravila prilikom vožnje, raspored sjedenja i lijepo ponašanje, samo su neke od aktivnosti koje zaposleni obavljaju. Medicinska sestra i radnik koji su zaduženi za prevoz djece, razmjenjuju informacije sa roditeljima i opserviraju trenutno stanje djece. Po dolasku u Centar, zaposleni čekaju korisnike na stepenicima, asistiraju i pomažu djeci.

Nakon prezivanja i vođenja lične higijene po dolasku, djeca postepeno bivaju uključena u dnevni raspored. Slijedi doručak, a nakon toga raspoređivanje i uključivanje u rad. Vrste aktivnosti i njihov intenzitet, zavise od prirode poteškoća, nivoa psihomotornog razvoja, uzrasta, pola i trenutnog stanja korisnika.

Planirane aktivnosti, kojima se ostvaruju ciljevi, predviđene su "Individualnim planom rada sa korisnikom". Ovaj plan se sastavlja na osnovu "Plana usluga" čiji je tvorac CSR, kao i na osnovu informacija dobijenih tokom rada sa korisnikom i evaluacije rezultata, informacija prikupljenih iz medicinske i druge dokumentacije i razgovora sa roditeljima i porodicom.

Rad stručnih radnika organizovan je kroz grupne i individualne aktivnosti. Najčešće se sprovode likovne, sportske i muzičke aktivnosti. Na taj se način podstiču motoričke i govorne sposobnosti, socijalne vještine, osjećaj pripadnosti grupi, empatija i saradnja.

Medicinska sestra, osim svog primarnog i najvažnijeg posla vođenja zdravstvene zaštite, usmjerena je i na razvoj vještina samopomoći, vođenja lične higijene i ishrane.

Zavisno od smetnji koje dijete ima, prilagođeno i redovno se sprovodi rad u sali za kineziterapiju. Radi se na razvoju grube i fine motorike, kondicije, prevenciji nastanka sekundarnih poremećaja, kao i olakšanju simptoma. Sala za kineziterapiju, opremljena je sobnim biciklom, trakom za trčanje, steperom, terapijskim loptama, tegovima, loptama i drugim različitim pomagalicama. Pod, na kome se izvode vježbe, većinom je prekriven strunjačama i prilagođen za fizioterapeutske tretman ili druge fizičke aktivnosti.

Veliki broj sportskih aktivnosti, održavan je napolju, s obzirom na to da korisnici Dnevnog centra koriste i dvorište i sportski teren Doma. Povoljna lokacija, na samoj obali mora, omogućavala je česte šetnje korisnika i zaposlenih i izlaske van ustanove. Krajem godine opremljena je i "muzička soba" kako bi se u narednom periodu u još većoj mjeri unaprijedio muzičko-terapijski rad koji se inače sprovodi kao važan segment rada sa djecom.

Svi dječiji rođendani i praznici prigodno su obilježeni i u protekloj godini.

IZVJEŠTAJ O RADU MALE GRUPNE ZAJEDNICE ZA DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Mala grupna zajednica je prvi servis ove vrste u Crnoj Gori koji se bavi podrškom djece sa smetnjama u razvoj bez roditeljskog staranja kao i njihovoj socijalizaciji, koliko je to moguće. Ovaj servis je prepoznat u zajednici kao nova sociohumanitarna vrijednost. Nemjerljiv je njegov značaj za zaštitu i unapređenje položaja i prava djece sa smetnjama u razvoju koja su bez roditeljskog staranja. Usluga daje izuzetne rezultate na jedinstven način njegujući identitet djece. Korisnici su uglavnom djeca i mladi sa kombinovanim smetnjama.

Na kraju izvještajnog perioda, uslugu Male grupne zajednice koristi ukupno devetoro djece, od kojih su sedam korisnika sa smetnjama u razvoju i dvoje sa lakšim mentalnim smetnjama. Prema starosnoj strukturi na smještaju su dvije bebe do 3 godine, troje djece uzrasta od 3 do 6 godina i četvero od 6 do 18 godina. Od ukupnog broja svega dvoje djece je pokretno i može brinuti o sebi.

O korisnicima brine ukupno trinaest zaposlenih, od kojih je većina saradnika na poslovima njege.

Pojava virusa Covid-19 znatno je otežala rad zaposlenih prvenstveno u smislu otežanog rada kroz brigu i zaštitu djece od pomenute zarazne bolesti. Od jula mjeseca u Maloj grupnoj zajednici uveden je institucionalna izolacija (karantinski rad), koji je još na snazi zbog nepovoljne epidemiološke situacije u Bijelom Polju. Sve to nije uticalo na dobru organizaciju rada, posvećenost zaposlenih i optimalnu brigu o korisnicima.

Stručni radnici, stručni saradnik, saradnici na poslovima njege kao i saradnice, prilikom EPI napada djece, pokazali su zavidnu profesionalnost, pribranost i brzinu u preduzimanju aktivnosti i radnji, u skladu sa predviđenim procedurama.

Djeca se međusobno razlikuju u socijalnoj kompetenciji, odnosno po svojim mogućnostima, vještinama i sposobnostima pa je tako i kod naših korisnika.

Tokom protekle godine postizanje rezultata bilo je individualno, ali generalno možemo reći da je u radu sa djecom uspjeh odličan.

Mala grupna zajednica se može pohvaliti dobrim rezultatima. Domaći i inostrani supervizori ističu izvanredna poboljšanja kako u samom radu osoblja, tako i napredak kod djece, pogotovo kod beba. Djeca pokazuju visok stepen sigurnosti i zadovoljstva svojim okruženjem. Njihov način ponašanja se primjetno poboljšao.

Saradnja sa Centrima za socijalni rad je od velikog značaja za kvalitetno funkcionisanje Male grupne zajednice. Stratelji korisnika Male grupne zajednice zaposleni su u Centrima za socijalni rad pa je samim tim veoma važna dobra komunikacija i saradnja.

Tabela o broju korisnika za 2020. godinu

Tabela	Januar	Februar	Mart	April	Maj	Jun	Jul	Avgust	Septembar	Oktobar	Novembar	Decembar
Broj djece	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	9
Po polu												
Dječaci	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Djevojčice	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5
Po godinama												
0-3	3	3	3	3	3	1	2	2	2	2	2	2
3-6	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3
6-18	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4

Uslovi i organizacija rada

U sklopu boravka u Domu naši korisnici su imali tri obroka, doručak, ručak i večeru sa dvije užine. Stručni rad u Domu MGZ-ce organizovan je kroz individualni rad i rad u grupi. Stručnjaci imaju tačno utvrđenu organizaciju rada. Stručni radnik svakako ima važnu ulogu i to da odredi cilj rada, zadatke za korisnike, materijale za rad, uloge članova grupe, odgovarajuće nagrade koje će korisnike motivisati na saradnju unutar grupe, ali i podstaknuti odgovornost za rezultate rada, kako cijele grupe tako i individualno.

Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga, normativima i minimalnim standardima usluga za smještaj djece i mladih u Domu predviđeno je da se vodi evidencija korisnika, kao i svi postignuti rezultati u radu sa korisnicima. Takođe, stručni radnici vode svakodnevne Liste praćenja, koje su predviđene Pravilnikom.

Uz redovne aktivnosti koje smo prethodno naveli sa korisnicima su se sprovodile i vannastavne aktivnosti pogotovo u doba virusa Covid- 19 koje se odnose na jačanje i razvoj socijalnih kompetencija i participacija naših korisnika u društvene tokove. Primarni cilj u vremenu pandemije bila je zaštita zdravlja djece od nove zarazne bolesti.

Tokom izvještajne godine nastavljena je dobra saradnja sa ustanovama u lokalnoj zajednici i okruženju: JU Dom starih Bijelo Polje; Opštom bolnicom; JZU Dom zdravlja; Centrom za socijalni rad; Centrom za kulturu; Centrom za sport i rekreaciju; školama; Javnim servisima, štampanim i elektronskim medijima.

IZVJEŠTAJ O RADU PRIHVATILIŠTA ZA ZAŠTITU DJECE OD NASILJA U PORODICI

Prihvatište za zaštitu djece od nasilja u porodici predstavlja uslugu za pomoć i podršku djeci i mladima sa različitim traumatskim iskustvima zanemarivanja i zlostavljanja u porodici, sa ciljem da se saniraju posljedice traume, uz uvažavanje individualnosti svakog djeteta, kao i njegovog prava na participaciju i dostojanstven život u zajednici. Svakom djetetu obezbijeđen je multidisciplinarni pristup koji se sprovodi od strane stručnih radnika i saradnika na poslovima njege.

Ciljna grupa ove usluge jesu djeca i mladi uzrasta do 18 godina sa teritorije Crne Gore, koji su privremeno izdvojeni iz svojih porodica zbog nasilja koje je počinjeno nad njima (zlostavljanja, zanemarivanja, fizičkog, psihičkog, seksualnog i druge vrste nasilja).

Prostor u kojem funkcioniše Prihvatište predstavlja izdvojeni stambeni objekat površine 135m² i njegov kapacitet predviđen je za pet (5) korisnika, a sastoji se od dva dnevna boravka, dvije kuhinje, dvije trpezarije, tri spavaće sobe, sobe za stručnog radnika, tri kupatila i prostora za prijem. Prostor je opremljen u potpunosti svim neophodnim namještajem i ostalom opremom u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima, ulaz je pokriven video nadzorom.

Sa djecom rade stručni radnici i saradnici. Na osnovu razgovora sa djecom vrši se procjena potreba, snaga i rizika i na taj način se određuje vrsta i stepen podrške koja je potrebna djetetu. Primjenjuje se individualni, grupni i individualizovani rad u okviru grupe u zavisnosti od potreba, sposobnosti i stanja korisnika. Svakodnevno se obavljaju savjetodavni razgovori na različite teme.

U toku izvještajnog perioda u Prihvatištu za zaštitu djece od nasilja u porodici boravilo je 14 korisnika, a napustilo ga je 8 korisnika i to po nekoj od redovnih procedura - povratak u biološku porodicu, ostvarivanje punoljetstva ili je obezbijeđen drugi oblik zaštite. Djeca koja borave u Prihvatištu, na osnovu procjene obrazovnog statusa, mogućnosti i potreba za školovanjem, uključena su u obrazovni proces. Do sada su bila raspoređena u obrazovne ustanove: JPU „Naša radost“ Herceg Novi, JU OŠ „Orjenski bataljon“ u Bijeloj i JU SMŠ „Ivan Goran Kovačić“ Herceg Novi. S obzirom da je slobodno vrijeme bitan segment u razvoju ličnosti djeteta akcentat je stavljen i na to da djeca na pravi način, tj. što kvalitetnije iskoriste slobodno vrijeme. Zato su djeci organizovane različite obrazovne, kulturne, sportske i zabavne aktivnosti unutar Ustanove, jer su zbog epidemiološke situacije mnoge vanjske aktivnosti bile redukovane. Početkom ljetnjeg raspusta djeca su boravila na Ivanovim koritima.

IZVJEŠTAJ O RADU NACIONALNE SOS DJEČJE LINIJE

U početnoj fazi izvještajnog perioda usluga je bila dostupna djeci i mladima svakog radnog dana u vremenu od 13,00 do 21,00 sat. U okviru kampanje #ostanidoma#, Nacionalna SOS dječija linija je u cilju pružanja psihološke podrške i savjeta vezanih za virus Covid-19, od 20.04.2020.godine, bila dostupna za svoje korisnike svakog radnog dana u vremenu od 07,00 do 21,00 sat. Od 22.06.2020.godine. Nacionalna SOS dječija linija je dostupna za svoje korisnike 24 sata, svakog dana u nedelji čime je postignut cilj o neprekidnoj dostupnosti ove linije, što je bilo predviđeno Planom transformacije naše ustanove za period 2020-2024. godine. Ovakav način funkcionisanja usluge moguć je zahvaljujući sveobuhvatnoj podršci nadležnog Ministarstva.

U vrijeme kada je u našoj državi proglašena epidemija virusa Covid-19, uz podršku Kancelarije Unicefa za Crnu Goru, pristupili smo izradi vizuala i promociji Nacionalne SOS dječije telefonske linije, putem elektronskih medija i društvenih mreža. Akcenat je stavljen na promociju linije kroz javna saopštenja, gostovanja u medijima (TV i radio) i sl.

U izvještajnom periodu gostovali smo dva puta u jutranjem programu RTCG i RTV HN, zatim na RTV BD, Radiju Tivat kao i u emisiji „Debatni klub“ koja se emituje na Radiju HN i vode je djeca srednjoškolskog uzrasta. Istovremeno su na portalima Skala Radio, Radio Jadran, BokaNews, Radio Herceg Novi, Radio Tivat objavljivana javna saopštenja. Takođe, pomenute radio stanice su objavljivale reklamu sa našim sloganom – KLIKNI BROJ ZA PROBLEM TVOJ – kao i informaciju o periodu u kojem smo dostupni i broju linije. Uz podršku Univerziteta Donja Gorica, realizovana je promocija ove usluge, putem društvenih mreža (facebook i instagram).

Sa početkom nove školske godine realizovali smo promociji Dječije linije u osnovnim i srednjim školama na teritoriji opštine Herceg Novi, ali nam epidemiološka situacija nije dozvolila da nastavimo promociju i u školama drugih opština te smo održali online promocije, putem zoom aplikacije i na taj način predstavili liniju Uniji srednjoškolaca Crne Gore za tri regije: centralnu, južnu i sjevernu. Takođe, bilbordi sa reklamom Dječije linije postavljeni su na teritoriji opštine Herceg Novi, što je dalo pozitivne rezultate i zainteresovalo djecu i mlade da pozivaju liniju i razgovaraju sa savjetnicima na različite teme.

Na samom kraju godine, počela je intenzivna saradnja na promociji usluge u saradnji sa Kancelarijom Unicefa u Crnoj Gori, koji su još u začetku ovog servisa ovlašćeni od strane Ministarstva kao naši partneri, i njihovih partnera. To je nešto što će SOS dječijoj liniji održati kontinuitet, na viši nivo će se podići društvena relevantnost Dječije linije, a šira javnost u većem obimu upoznata sa servisom podrške koji je od velike važnosti za naše najmlađe i najranjivije.

Široj populaciji bi se još više približio cilj ove telefonske usluge; da se djeca ohrabre, osnaže njihovi kapaciteti za rješavanje problema, a bazično da se prevenira svako nasilje nad djecom, njihova moguća zloupotreba, zlostavljanje i zanemarivanje.

Tim zaposlenih, koji se predano trudi radeći u ovom servisu, sa optimizmom i visokim stepenom motivacije prihvata svaku inicijativu i ulaže dodatne napore, svjesni važnosti što boljeg i kvalitetnijeg održanja, trajanja i razvijanja postojeće usluge.

Statistički podaci su sljedeći:

- Ukupan broj poziva tokom 2020. godine iznosi **648**.
- Pozivi na Nacionalnoj SOS dječjoj liniji se klasifikuju na:
  - Savjetodavne - **98**
  - Konstruktivno-testirajuće - **40**
  - Pozive odraslih- **19**
  - Testirajuće-**444**
  - Pozive tišine – **47**
- Broj poziva tokom perioda novembar-decembar iznosi **237** što predstavlja više od trećine godišnjeg ukupnog broja, a zahvaljujući prethodno pomenutoj pojačanoj reklamnoj promociji.

U distribuciji poziva najveći je bio broj testirajućih poziva, što govori u prilog standardnoj činjenici, koja je identična iskustvu svih ovakvih servisa, da je SOS dječja linija kao servis postala predmet ispitivanja od strane populacije kojoj je namijenjena - djece. Ovi pozivi predstavljaju podlogu za buduće konstruktivnije pozive. Veliki broj poziva je i savjetodavne prirode što je svrha postojanja linije za djecu, te su najzastupljenije teme o kojima su djeca razgovarala sljedeće:

1. Vršnjački odnosi
  - Problem sa prijateljima
  - Partnerski odnosi, zaljubljenost
  - Pritisak vršnjačke grupe (pušenje i sl.)
2. Porodični odnosi
  - Odnos roditelj-dijete
  - Siblingški odnosi
  - Nerazumijevanje dječije potrebe
3. Školski odnosi
  - Problem sa nastavnicima
  - Problem sa učenjem
  - Problem sa ocjenama
4. Seksualnost
  - Seksualni odnosi
  - Seksualni identitet
5. Zavisnost od PA supstanci
6. Ostale psihosocijalne teme
7. Informativni
  - O Dječjoj liniji
  - Zahvalnost za pomoć

Što se tiče perioda u kojem smo se zajednički borili sa virusom Covid-19, evidentiran je određen broj poziva od strane djece koja su tražila detaljne informacije o virusu, načinu prenošenja, o tome da li se oni mogu zaraziti kao i mjerama zaštite. Takođe, bilo je i onih poziva u kojima su djeca govorila o svojim osjećanjima povodom tih dešavanja, posebno o osjećanju straha i neizvjesnosti. Primjetan je nešto manji broj poziva na temu školskih odnosa što možemo povezati sa drugačijim načinom izvođenja nastave. I u teškoj godini koja je za nama podaci pokazuju opravdanost postojanja servisa, ali i prediktivni faktor za budući rad i unapređenje usluge.

IZVJEŠTAJ O RADU PRELAZNE STAMBENE ZAJEDNICE

Usluga pomoći i podrške djeci na rezidencijalnom smještaju u Ustanovi, koja se pripremaju za napuštanje institucije po redovnoj proceduri, počela je sa radom početkom 2017.godine.

Usluga omogućava jednom broju mladih koji borave na rezidencijalnom smještaju, da u posebno izdvojenom stambenom prostoru, uz individualizovan pristup svakom korisniku, kreiranjem određenog stepena autonomije, međusobnog podržavanja i uvažavanja, dobiju mogućnost maksimalnog razvijanja ličnih potencijala, osnaže se i osposobe za samostalan život. Stambeni prostor u kome funkcioniše Prelazna stambena zajednica (PSZ) predstavlja poseban stan, u okviru objekta pružaoca usluge, površine oko 80 m², i njegov optimalni kapacitet predviđen je za boravak četiri korisnika. Osnovni cilj uspostavljanja ove usluge jeste omogućavanje mladima koji borave na rezidencijalnom smještaju, da u uslovima zasebnog stanovanja, uz posebnu organizaciju rada, posvećeno i pojačano mentorstvo vaspitača-mentora, steknu iskustvo postepenog prelaska iz kontinuirano nadgledanog, strukturisanog boravka u djelimično samostalan životni aranžman, koji predstavlja prelaznu fazu do potpune samostalnosti.

Ova usluga mladim ljudima omogućava postepeno osposobljavanje za samostalan život, pružanje podrške i savjetovanje u procesu osamostaljivanja, razvijanje i osvještavanje ličnih potreba, razvoj samopouzdanja, samopoštovanja i samokontrole, jačanje osjećaja efikasnosti, preuzimanje odgovornosti za sopstveni život, prevenciju i ublažavanje rizičnih oblika ponašanja, učenje vještina vođenja domaćinstva, raspolaganja kućnim budžetom, usvajanje zdravih stilova života, razvijanje i održavanje pozitivne socijalne mreže.

Tokom prošle godine uslugu su koristila dva štićenika i dvije štićenice. Dvije štićenice, sestre, su tokom prošle godine završile svoje redovno školovanje i uz stečeno punoljetstvo napustile Ustanovu prema planiranom programu otpusta i krenule u samostalan život. Jedna štićenica se osamostalila početkom ljeta, a druga početkom novembra mjeseca. Najmlađi štićenik, koji je tokom prethodne godine koristio ovu uslugu, prema izraženoj sopstvenoj želji, a uz uvažavanje individualnog pristupa i njegove samoprocjene, u novembru je izašao iz ovog programa i vratio se na prethodni stepen programa smještaja, rezidencijalni smještaj.

Do kraja godine kao štićenik Prelazne stambene zajednice vodio se još jedan štićenik koji je na završnoj godini školovanja u drugom gradu. U narednom periodu slijedi proces procjene i planiranja smještaja novih korisnika pomenute usluge.

ZAPOSLENOST I OPŠTI POSLOVI

U JU Dječji dom "Mladost" Bijela je na kraju izvještajnog perioda zaposleno ukupno 90 radnika, od čega njih 14 obavlja poslove u Maloj grupnoj zajednici za djecu sa smetnjama u razvoju u Bijelom Polju.

Od ukupnog broja zaposlenih, 87 radi na neodređeno vrijeme, a 3 radnika je zaposleno na određeno vrijeme. Zaposleni u ustanovi su sljedeće kvalifikacione strukture:

- Visoko obrazovanje, 240 kredita, CSPK/VSS..... 33
- Visoko obrazovanje, 180 kredita, CSPK/VŠS..... 7
- Srednje struč. obrazovanje, 240 kredita, CSPK/SSS ili peti stepen 34
- Srednje struč. Obrazovanje, 180 kredita, KV..... 10
- Kvalifikacija osnovno obrazovanje, PK/NK..... 6

Posljednjih godina u ustanovi je prisutan trend smanjenja broja zaposlenih, usljed otkazivanja ugovora o radu od strane uglavnom visoko obrazovane radne snage. Istovremeno se povećava broj smještene djece, a ova pojava je posebno izražena tokom 2020. godine. Važno je napomenuti da su djeca koja se smještaju po strukturi uglavnom starijeg školskog uzrasta, a veliki procenat njih ima smetnje u razvoju i poremećaje u ponašanju. Rad sa ovom kategorijom djece je veoma izazovan i zahtjeva pojačan individualni rad, što iziskuje veći broj stručnih radnika, stručnih saradnika, kao i saradnika na poslovima njege.

Da bi se na adekvatan način zadovoljile potrebe djece, a istovremeno ispoštovala ograničenja koja su definisana Planom optimizacije javne uprave Crne Gore za period 2018-2020. godine, koji je usvojila Vlada Crne Gore od 06.07.2018. godine, menadžment ustanove je pristupio agencijskom zapošljavanju neophodnog kadra. Tako je tokom izvještajnog perioda, posredstvom ovlašćene Agencije za zapošljavanje u našoj ustanovi bilo angažovano ukupno dvoje (2) zaposlenih, od kojih jedno lice u direktnom radu sa djecom i jedan zaposleni na poslovima kuvara.

Krajem izvještajnog perioda, nakon sprovedenog postupka javnog oglašavanja, uz saglasnost nadležnog državnog organa, sa dvoje zaposlenih je zasnovan radni odnos na neodređeno vrijeme, uz probni rad u trajanju od šest (6) mjeseci. Radi se o licima koji posjeduju visoku stručnu spremu za obavljanje poslova na upražnjenim radnim mjestima – stručni radnik (psiholog stepen spec.) i stručni radnik (pedagog, stepen spec.). Početkom izvještajnog perioda, shodno odredbama Zakona o radu, izvršena je transformacija ugovora o radu na određeno vrijeme za troje zaposlenih (rukovodilac službe za finansijsko-računovodstvene poslove-dipl. ekonomista, službenik za javne nabavke-dipl. ekonomista i stručni radnik-dipl. defektolog).

U toku godine jedan zaposleni je otkazao ugovor o radu zbog prelaska na rad u drugu ustanovu.

Tokom izvještajnog perioda četvoro zaposlenih je koristilo dugo bolovanje, od čega njih dvoje zbog povrede na radu, jedna zaposlena zbog održavanja trudnoće i jedan zaposleni usljed teških tjelesnih povreda koje nisu vezane sa radom.

U prethodnoj godini tri zaposlene su koristile porodiljsko odsustvo, a jedna neplaćeno odsustvo do navršene treće godine djeteta.

Tokom izvještajnog perioda sa tri lica je zaključen ugovor o dopunskom radu i to sa ljekarom spec. psihijatom, logopedom i licem za poslove održavanja web sajta ustanove.

U izvještajnom periodu uspjeli smo da od Ministarstva finansija dobijemo saglasnost za zapošljavanje četiri stručna radnika, od čega dva na određeno vrijeme i dva na neodređeno vrijeme. U skladu sa navedenim, tokom 2020. godine, nakon sprovedenog postupka javnog oglašavanja, izvršen je prijem u radni odnos na neodređeno vrijeme dva stručna radnika, dok su preostala dva radna mjesta (zamjena zaposlenih koji koriste dugo bolovanje), ostala upražnjena jer pored višestrukog objavljivanja oglasa, nije bilo kandidata koji su ispunjavali tražene uslove.

Fluktuacija radnika tokom izvještajnog perioda bila je neuporedivo veća u odnosu na prethodne izvještajne periode, što se odnosi i na učestalost bolovanja. Relativno veliki broj zaposlenih je tokom godine koristio bolovanja i odsustva u vezi sa virusom Covid-19. Dakle, među zaposlenima je bilo oboljevanja od ovog virusa, a bilo je i onih koji su shodno rješenjima sanitarne inspekcije boravili u izolaciji zbog kontakta sa zaraženim osobama.

Proglašenje pandemije virusa Covid-19 u martu 2020. Godine, drastično je uticalo na organizaciju rada un ustanovi. Tokom ljetnjih mjeseci, u cilju očuvanja zdravlja djece koja borave u ustanovi, te sprječavanja unošenja i transmisije ovog opasnog virusa, u ustanovi je uveden karantin, pa su zaposleni u direktnom radu sa djecom i kuhinja bili izolovani u objektu Doma zajedno sa djecom. Isto je učinjeno i u Maloj grupnoj zajednici za djecu sa smetnjama u razvoju u Bijelom Polju, a u ovoj organizacionoj jedinici je ovakav način rada funkcionisao neprekidno do kraja izvještajnog perioda, sa tendencijom da bude produžen i u 2021. godini, ukoliko se okolnosti koje utiču na epidemiološku situaciju u zemlji ne promjene.

U cilju sprječavanja unošenja i transmisije virusa striktno su poštovane mjere Instituta za javno zdravlje Crne Gore, pa se shodno tome prišlo izradi odgovarajućih procedura u postupaju. U skladu sa navedenim izrađene su sljedeće procedure:

- Procedura za postupanje sa pacijentima koji imaju simptome respiratornih infekcija;
- Procedura za osoblje-ponašanje, kretanje, higijena ruku, korišćenje lične zaštitne opreme;
- Procedura za postupanje sa štíćenicima koji razvijaju simptome virusa Covid-19;
- Procedura o čišćenju i postupanju sa otpadom.

U skladu sa uputstvima nadležnih organa, takođe je izvršeno imenovanje koordinatora za sve aktivnosti vezane za Covid-19, a isto je učinjeno i u Maloj grupnoj zajednici za djecu sa smetnjama u razvoju Bijelo Polje.

Saradnja sa Epidemiološkom službom JZU Dom zdravlja Herceg Novi bila je veoma intezivna, ovlašćeni zdravstveni radnici su u ovim vanrednim okolnostima pružali punu podršku našoj ustanovi.

Protekla godina u uslovima pandemije Covid-19 virusa bila je posebno teška za našu ustanovu. Sistem učenja na daljinu (online nastava) je ogroman izazov za zaposlene koji su u direktnom radu sa djecom, kod činjenice da svaka porodična grupa prosječno broji osam (8) ili deset (10) korisnika. Dakle, pomoć i podrška djeci da prate nastavu i savladavaju školsko gradivo bez odlaska u školu izuzetno je težak zadatak za stručne radnike i stručne saradnike, posebno ako se uzme u obzir činjenica da od ukupnog broja trećinu čine djeca sa smetnjama u razvoju, te da uz ovaj posao tokom smjene svako od zaposlenih koji rade sa njima je u obavezi da obavi sve što roditelj čini za svoju djecu.

Pandemija je proizvela znatno povećan obim posla, koji u kontinuitetu traje skoro godinu dana. Ovakav pritisak i vanredne mjere u organizaciji rada već su doveli do krajnje iscrpljenosti zaposlenih, a mnogi od njih su u prethodnom periodu bili zaraženi Covidom-19. U svemu ovome, svakako je najvažnije da su djeca zdrava i da među njima u dosadašnjem periodu nije bilo oboljevanja koje bi nosilo teške oblike ove bolesti.

Važno je takođe istaći da postojeći Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Domu, u najvećoj mjeri nije usklađen sa potrebama ustanove, naročito u dijelu koji se odnosi na rad sa djecom. Kod činjenice da je u decembru mjesecu 2019. godine usvojen novi, drugi po redu, Plan transformacije ustanove kojim se u narednom periodu planira implementacija novih usluga, evidentno je, da sa ovim brojem zaposlenih to nije moguće realizovati.

Takođe je važno istaći da se ustanova suočava sa odlivom stručnog kadra, koji prelazi na rad u druge ustanove, cijeneći da je posao u tim institucijama lakši i da pruža bolje uslove, što vjerovatno nije daleko od istine. U prilog ovoj konstataciji govori činjenica da smo ovih dana po treći put raspisali oglas za prijem u radni odnos stručnog radnika na određeno vrijeme do povratka zaposlene sa dugog bolovanja (teška povreda na radu), jer u prethodnom periodu nije bilo prijavljenih kandidata koji ispunjavaju uslove koji se traže shodno zakonu.

Svakako je važno istaći i činjenicu da posljednjih mjeseci imamo veliki broj zahtjeva za smještaj djece, te da smo veoma blizu situaciji da će raspoloživi smještajni kapaciteti biti u potpunosti popunjeni i onda će se svakako postaviti pitanje šta sa djecom kojoj je ova vrsta usluge neophodna. Činjenica je da nam već sada porodične grupe imaju veliki broj djece, te da ovakvo stanje, uz manjak stručnog kadra koji je u direktnom radu sa korisnicima, dovodi do urušavanja kvaliteta usluge koju pružamo.

Evidentno je da je put za izlazak iz ovakve situacije, prije svega izmjena postojećeg Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u ustanovi, te omogućavanje zapošljavanja stručnog kadra za rad sa djecom.

Tokom izvještajnog perioda, zbog vanrednih okolnosti koje je izazvala pandemija virusa Covid-19, bilo je značajno manje investicionih projekata u odnosu na prethodnu godinu i one su se uglavnom svodile na popravke opreme (dio sistema centralnog grijanja, agregat) i uređaja, te molerske radove u dijelu objekta u kome funkcioniše rezidencijalni smještaj.

Prvi put u posljednjih gotovo pola vijeka, zbog vanrednih okolnosti izazvanih pojavom opasnog virusa, u susret novogodišnjim i božićnim praznicima, izostala je tradicionalna manifestacija "Dan otvorenih vrata Doma". Međutim, naši tradicionalni donatori i prijatelji potrudili su se da nađu način da našu djecu i ove, kao i ranijih godina, daruju povodom praznika. Nije bilo uobičajenog druženja ali su, na radost naše djece, pokloni ipak stizali. Osim tradicionalnih poklon paketića i slatkiša, djeca su darivana lap topovima, tablet uređajima, odjećom, obućom, sredstvima za higijenu, igračkama i sl.

U cilju što bolje transparentosti ažuriran je i unaprijeđen web sajta Doma, www.dombijela.me. Shodno Internom uputstvu za uređivanje internet stanice vrši se obavještanje javnosti o važnim događajima i manifestacijama vezanim za ustanovu.

DIREKTORICA

Vesna Zlatković, dipl. pravnica